

فصلنامه علمی-ترویجی پدافند غیرعامل

سال نهم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷، (سپتامبر ۳۴): صص ۱۱۳-۱۰۳

ارتباط پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی

رضا کلهر^{۱*}، امید پورعلی^۲، محمد حمزه قدیری نژادیان^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۳/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۲۲

چکیده

پدافند غیرعامل و اقتصاد مقاومتی از جمله مفاهیم مهم و اساسی در ادبیات اقتصاد ایران هستند. این دو مقوله در سال‌های اخیر سهم زیادی از پژوهش‌های اقتصادی را به خود اختصاص داده‌اند و تبیین رابطه بین این دو مفهوم پژوهشی است که تا به حال صورت نگرفته است. در سال‌های گذشته، پدافند غیرعامل پیش از اقتصاد مقاومتی مطرح شده بود و در دستور کار دستگاه‌های اجرایی و نظامی قرار داشت. بعد از آن، مفهومی نزدیک به پدافند غیرعامل از جانب رهبر معظم انقلاب مطرح گردید و این سؤال را در اذهان محققین و پژوهشگران متبادر نمود که رابطه بین این دو موضوع مهم و حیاتی چیست؟

این پژوهش به این سؤال اساسی پاسخ می‌دهد که پدافند غیرعامل اقتصادی یا پدافند اقتصادی چه نسبت و رابطه‌ای با اقتصاد مقاومتی دارد؟ برای نشان دادن رابطه بین پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی، اصول پدافند غیرعامل با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تطبیق داده شد و سپس در قالب پرسشنامه نظر خبرگان اخذ و نتایج پرسشنامه‌ها تحلیل گردید و معنی‌داری به جز یک مورد از ارتباطها از سوی خبرگان تأیید گردید. همچنین، با کمک اصول و ویژگی‌های اصلی پدافند غیرعامل و سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی این ارتباط اثبات گردید و نشان داده شد که اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی رابطه لازم و ملزومی با یکدیگر دارند. پس اگر اقتصاد مقاومتی الگویی برای تمام دوران‌های جنگ و صلح است در نتیجه پدافند غیرعامل با رویکرد اقتصادی نیز الگویی برای همه زمان‌ها است.

کلید واژه‌ها: اقتصاد مقاومتی، پدافند غیرعامل، پدافند اقتصادی، امنیت اقتصادی.

۱- دانشجوی دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی - rezakalhor@chmail.ir - نویسنده مسئول

۲- کارشناسی دانشگاه جامع امام حسین (ع)

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه امام صادق (ع)

۱- مقدمه

انقلاب اسلامی ایران از بدو پیروزی در مقابل طیف گسترده‌ای از تهدیدها و تهاجمات قرار گرفت. به موازات رشد و پیشرفت روزافزون کشور، گستره حوزه‌های این تهدیدات نیز تغییر کرد و شدت گرفت. در دهه کنونی به علت رشد توانمندی‌های نظامی-دفاعی و توان ملی کشور از یک سو و فراگیری ابعاد نامعلوم و هزینه‌های غیرقابل محاسبه تهاجم نظامی به جمهوری اسلامی از سوی دیگر و در یک کلام ناامیدی دشمن از دست‌یابی به نتیجه ملموس حمله نظامی، استفاده از قابلیت‌های اقتصادی در نگاه دشمنان وزن و اهمیت بیشتری یافته است تا آن‌جا که در نامه ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، مقام معظم رهبری از جنگ تمام عیار اقتصادی دشمن علیه جمهوری اسلامی یاد کردند [۱].

مفهوم مهم دیگر، موضوع امنیت اقتصادی و راه‌کارهای پدافند اقتصادی برای این موضوع است. امنیت اقتصادی عنصری حیاتی و ضروری برای جوامع انسانی است که خود تابعی از متغیرهای اقتصادی و غیراقتصادی بوده و تأثیرگذاری آن نیز بر تمام حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی گسترش می‌یابد. یکی از مسایل اساسی ارتباط بین اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی است و این موضوع باید مورد تحقیق و بررسی قرار گیرد و به‌طور مشخص شفاف شود که رابطه مفاهیم پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی چیست؟

درخصوص اهمیت و ضرورت این موضوع همین بس که تبیین ارتباط بین دو مفهوم اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی می‌تواند در جهت مصون‌سازی بیشتر اقتصاد کشور در برابر تهدیدات پیچیده، چندبعدی و گسترده اقتصادی بستر مناسبی را ایجاد و به تحقق این امر مهم کمک نماید.

به بیان دیگر، لحاظ نمودن اصول و ویژگی‌های پدافند غیرعامل در مؤلفه‌های اقتصادی کشور در صیانت و تاب‌آوری اقتصاد نقش تأثیرگذاری خواهد داشت.

به همین جهت، این مقاله درصدد آن است با تبیین ارتباط بین مفاهیم پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی و بسط ادبیات علمی و دانشی این حوزه، گامی هرچند ناچیز در جهت تحقق این امر مهم بردارد.

۲- سؤال تحقیق

سؤال این تحقیق عبارت است از:

رابطه بین پدافند اقتصادی با اقتصاد مقاومتی چیست؟

۳- ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۳-۱- پیشینه تحقیق

تا به حال پژوهشی به‌طور مستقیم به رابطه بین پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی نپرداخته است، اما پژوهش‌هایی به صورت جدا و مستقل در حوزه اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی انجام شده که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌گردد.

زریباف در تحقیق خود با مروری اجمالی بر مواضع رهبر معظم انقلاب اسلامی در مقوله اقتصاد مقاومتی، ابعاد و ویژگی‌های اقتصاد مقاومتی را استخراج نموده و اهداف و اصول حاکم در این حوزه را روشن می‌سازد [۲].

فوپدل در پژوهش خود به تجربه پدافند اقتصادی کشور ونزوئلا پرداخته است. به‌دلیل وقایع سیاسی در آن کشور و رویارویی‌اش با آمریکا موجب شد که تحریم‌هایی علیه این کشور شکل بگیرد و مشکلات این کشور در این پژوهش بررسی شده است [۳].

تراب‌زاده در تحقیق خود تلاش کرده است که با تحلیل سخنان رهبری و با بهره‌گیری از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، مدل مفهومی سخنان ایشان پیرامون ابعاد، ویژگی‌ها و الزامات اقتصاد مقاومتی را استخراج کند [۴].

نریمانی در مقاله خود ابتدا دو مدل اقتصادی غربی و اسلامی که در مقابل حرکت کشور قرار دارند را بررسی نموده و بر مبنای آن‌ها تعریفی از اقتصاد مقاومتی را آورده است. در این مقاله مبانی الگوی مقاومتی و مدل اقتصادی آن با توجه به دو جهت‌گیری اسلامی و ایرانی تشریح شده است. بر مبنای این مبانی و مدل‌های اقتصادی بررسی شده، سه سناریو برای حرکت اقتصادی کشور بررسی گردیده و با توجه به شاخصه‌های اقتصاد مقاومتی این سناریو برای کشور برگزیده شده است. در انتهای مقاله نیز اصول این مدل اقتصادی تشریح گردیده و هر کدام توضیح داده شده‌اند [۵].

بیگدلو در مقاله خود به این پرسش پاسخ داده است که اصول پدافند غیرعامل بر قدرت نرم چگونه اثر می‌گذارد؟ فرض این پژوهش بر آن است که برخی اصول پدافند غیرعامل همچون چندکاربردی نمودن فضاها، تقویت زیرساخت‌ها، مکان‌یابی مناسب و مرمت‌پذیری تأثیر مستقیمی بر قدرت نرم خواهند داشت. از این رو، با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و بهره‌گیری از نظرات استادان و خبرگان موضوع به بررسی این فرضیه پرداخته شده است [۶].

موحدی‌نیا در کتاب خود به بررسی اصول و مبانی پدافند غیرعامل پرداخته است. پژوهشگر واژگان مربوط را تعریف نموده و نمونه‌ها و تجاربی از پدافند غیرعامل در جنگ‌های قرن بیستم بیان

پدافند عامل، رویارویی و مقابله مستقیم با دشمن با به‌کارگیری جنگ‌افزار مناسب و موجود به منظور دفع و خنثی کردن اقدام‌های آفندی دشمن است [۱۰].

پدافند غیرعامل به مجموعه اقداماتی اطلاق می‌گردد که به‌کارگیری جنگ‌افزار یا تسلیحات نیاز ندارد و با اجرای آن می‌توان از واردشدن خسارات مالی به تجهیزات و تأسیسات حیاتی، حساس و مهم نظامی و غیرنظامی و تلفات انسانی جلوگیری نموده و یا میزان خسارات و یا تلفات ناشی از حملات و بمباران هوایی و موشکی دشمن را به حداقل ممکن کاهش داد [۱۱].

پدافند غیرعامل به معنی کاهش آسیب‌پذیری به هنگام بحران، بدون استفاده از اقدامات نظامی و صرفاً با بهره‌گیری از فعالیت‌های غیرنظامی، فنی و مدیریتی است. اقدامات پدافند غیرعامل شامل پوشش، پراکندگی، تفرقه و جابه‌جایی، فریب، مکان‌یابی، اعلام‌خبر، قابلیت بقاء، استحکامات، استتار، اختفاء و ... است.

اهمیت حیاتی پدافند فقط در حوزه سخت‌افزاری پدافند نیست، بلکه با بهره‌گیری از آن در حوزه‌های مختلف همچون قدرت نرم می‌توان کاهش خسارت‌ها را در حوزه فکری در نظر داشت که ارزشی دوچندان نسبت به تجهیزات نظامی دارد و با تأکید بر مؤلفه‌هایی مانند حفظ روحیه دشمن‌ستیزی، انسجام و وحدت ملی و ... می‌توان به ارتقاء امنیت ملی دست یافت [۶].

۳-۲-۳- پدافند اقتصادی (Economic defense):

امنیت جامع به «دفاع جامع و همه‌جانبه» نیاز دارد. دفاع نظامی، دفاع سیاسی، دفاع فرهنگی، دفاع اجتماعی و همچنین دفاع اقتصادی در این دفاع جامع، جایگاه ویژه خود را دارند. در دفاع اقتصادی باید برای هریک از عناصر و متغیرهای تابع امنیت، در همه مراحل، برنامه‌های دفاعی با ابزارهای اقتصادی طراحی شود. در این دفاع، اقتصاد به‌عنوان یکی از ارکان امنیت ملی جامع (امنیت به معنای ایجابی و سلبی آن) در نظر گرفته می‌شود که مورد هدف قرار می‌گیرد و خود عامل و ابزار تهدید می‌شود و با رویکردی راه‌بردی به آن نگریده می‌شود [۸].

امروزه تهدیدات اقتصادی جدی‌تر از گذشته هستند و دستکاری‌های مالی یا جاسوسی بازرگانی را در سطحی جهانی نیز دربر می‌گیرند که می‌توانند تلاش‌های سازمان‌یافته بزرگی به صورت اقدام تهاجمی باشند. برای بیان حفظ هویت، «دفاع» کلمه مناسبی به نظر می‌رسد. انسجام لازمه چنین دفاعی است. تمرکز بیش از حد دفاع بر مبنای نظامی، به عقیده برخی و در برخی شرایط، به کاهش انسجام منجر می‌شود و خود تهدیدی برای هویت ایجاد می‌کند. درحالی‌که، تخصیص خردپذیر منابع برای حداقل کردن تهدید نسبت

شده‌اند. در سایر بخش‌های این تحقیق، اهداف، حوزه‌های علمی مربوط مانند دشمن‌شناسی و تهدیدشناسی، آمایش سرزمینی، مهندسی‌های فیزیک، شیمی، معدن، مواد، ساختمان، مکانیک، معماری، رزم، جامعه‌شناسی دفاعی، اقتصاد دفاعی، مدیریت بحران و ... مورد بررسی قرار گرفته است [۷].

۳-۲- تعریف مفاهیم

برای درک بهتر مفاهیم این پژوهش، تعریف عملیاتی برخی از مفاهیم کلیدی در ادامه خواهد آمد:

۳-۲-۱- امنیت (Security):

در یک جمع‌بندی لغوی، امنیت به معنای اطمینان، آسایش، ایمنی داشتن، بی‌هراس و بی‌بیم، بی‌خوف و درامان بودن است. به عبارت دیگر، امنیت عبارت است از واقعیت (در واقع) یا احساس (به صورت تصویری) اطمینان و آزادی از خطر (ایمنی)، ترس، اضطراب و تردید (شبهه) (قطعیت) و نگرانی زبان، آزادی از تحت مراقبت یا بازداشت بودن. در هر صورت، امنیت اعم از کیفیت (طبیعت) یا وضعیت (حالت) امن بودن است.

با این درک که امنیت مفهومی مجادله‌آمیز است، بنا به تعریف، بحث درباره آن نمی‌تواند سرانجام به طور مجرد (انتزاعی) تعیین تکلیف شود، بلکه برخی موقعیت‌ها، غالب و با کاربرد قدرت تحمیل خواهند شد. بر این اساس، امنیت با فرونشاندن تهدیدات در برابر ارزش‌های پاس داشته شده است. به‌ویژه ارزش‌هایی که اگر حفظ نگردند بقای هدف مورد توجه خاصی را در آینده نزدیک تهدید می‌کنند، مرتبط است. اگرچه امنیت و بقاء غالباً با یکدیگر پیوند دارند، اما مترادف نیستند. بقاء شرایطی مرتبط با هستی (وجود) است درحالی‌که امنیت متضمن توان دنبال کردن آمال سیاسی و اجتماعی پاس داشته شده می‌باشد. از این‌رو، امنیت را می‌توان «بقای بعلاوه» نامید که واژه «بعلاوه» در آن، به معنای آزادی از تهدیدات تعیین کننده در قبال زندگی است. بنابراین، تهدیدات با برخی انتخاب‌های زندگی مرتبط می‌باشد [۸].

۳-۲-۲- پدافند غیرعامل (Passive Defense):

پدافند از مجموع دو کلمه پد^۱ و آفند^۲ تشکیل شده است. دفاع یا پدافند دو جزء دارد: (۱) عامل، (۲) غیرعامل. دفاع عامل و غیرعامل، مکمل یکدیگر هستند؛ هرچند دفاع غیرعامل به شکل مجزا قابل طرح‌ریزی و اجرا است ولی به‌کارگیری دفاع عامل در کنار دفاع غیرعامل، ضروری و اجتناب‌ناپذیر است [۹].

۱- به معنی متقابل یا متضاد است.

۲- به معنی جنگ و جدال است.

به هویت، نخستین اهتمام هرکشوری است [۸].

مقاومی اشاره دارد که در راستای احقاق حقوق خود یا پی‌گیری اهداف سیاسی که از نظر آن‌ها «برحق» است، مبارزه می‌کنند. هرچقدر اقتصاد ملت یا گروه اجتماعی مقاوم آن‌ها را در راستای تحقق اهداف مقاومت یاری بیشتری رساند، مقاومتی‌تر است [۱۳].

به یک تعبیر، دفاع اقتصادی عبارت است از دفاع با ابزارهای اقتصادی و به تعبیری دیگر، «دفاع اقتصادی» به مجموعه اقدامات یک یا چند کشور به منظور مقابله با تهاجمات اقتصادی دشمن اطلاق می‌گردد.

اقتصاد مقاومتی یک نظام اقتصادی است که هماهنگ با سیاست‌های کلان سیاسی و امنیتی نظام اسلامی و برای مقاومت در برابر اقدامات تخریبی شکل بگیرد تا بتواند در برابر ضربات اقتصادی تحریم‌ها و توطئه‌های گوناگون اقتصادی نظام استکبار مقاومت کرده و توسعه و پیشرفت خود را ادامه دهد و روند روبه‌رشد همه‌جانبه خود را در ابعاد ملی، منطقه‌ای و جهانی حفظ کند. اقتصاد مقاومتی رابطه نزدیکی با انسجام ملی دارد. منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی یک اقتصاد مقاومتی فعال و پویا است نه یک اقتصاد منفعل و بسته، به طوری که کشور ضمن مقاومت در مقابل موانع و نامایمات مسیر خود، روند پیشرفت پایدار خود را حفظ کند [۱۴].

دفاع اقتصادی، ساختن بنیانی قوی برای مقاومت در مقابل تکانه‌های خارجی را برمی‌گیرد. این دفاع متضمن تعبیه برنامه برای روبرویی با پیشامدها و ذخیره‌سازی منابع برای پشتیبانی از اقتصاد در خلال بحران‌ها می‌باشد [۸].

مفهوم اقتصاد مقاومتی به این معنا است که حتی در فرآیند فشار، روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند و آسیب‌پذیری آن کاهش یافته و کمتر آسیب ببیند [۱۵].

امام خمینی (ره) در خصوص مفهومی که با عنوان دفاع اقتصادی یا پدافند اقتصادی از آن یاد شد، سخنان و فتاوی مهمی دارند. به فرموده ایشان، «کمونیست‌ها و زراندوزان و سرمایه‌داران با ایجاد روابط گرم با جهان‌خواران، حق حیات و ابتکار عمل را از عامه مردم سلب کرده‌اند و با ایجاد مراکز انحصاری و چندملیتی عملاً نبض اقتصاد جهان را در دست گرفته‌اند و همه راه‌های صدور و استخراج و توزیع و عرضه و تقاضا و حتی نرخ‌گذاری و بانکداری را به خود منتهی نموده‌اند و با القاء تفکرات و تحقیقات خودساخته به توده‌های محروم باورنده‌اند که باید تحت نفوذ ما زندگی کرده و آلا راهی برای ادامه حیات پابره‌نه‌ها جز تن‌دادن به فقر باقی نمانده و این مقتضای خلقت و جامعه انسانی است که اکثریت قریب به اتفاق گرسنگان در حسرت یک لقمه نان بسوزند و بمیرند و گروهی اندک هم از پرخوری و اسراف و تعیش‌ها جانیشان به لب آید»^۱.

در این میان، تعاریف جامع و کامل از اقتصاد مقاومتی را خود رهبر فرزانه انقلاب ارائه داده‌اند:

۳-۲-۴- اقتصاد مقاومتی

"اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد"^۲.

اگر تمام دانش انباشته و کتاب‌های مرسوم اقتصادی دنیا مطالعه شود، نظریه یا تجربه‌ای مدون و مکتوب درباره اقتصاد مقاومتی دیده نمی‌شود. در تمام متون و کتاب‌های اقتصاد، هیچ پیشینه‌ای نظری یا عملی از تحریم بانک مرکزی نخواهید دید و از آن جا که این امر تاکنون سابقه نداشته است، چگونگی واکنش به آن هم امری بدیع است. حتی اگر مطالعاتی هم در این‌باره صورت گرفته باشد، در طبقه‌بندی‌های محرمانه و امنیتی قرار گرفته و امکان دسترسی به آن برای کارشناسان معمولی وجود ندارد. نتیجه این‌که اقتصاددانان انقلاب اسلامی نمی‌توانند از نظریه‌های متداول برای حل مشکل و مسأله خود بهره بگیرند. بنابراین، جنبش نرم‌افزاری و الگوی اسلامی - ایرانی اداره جامعه، شکل بدیعی به خود می‌گیرد که الهام بخش جمیع ملت‌های آزاده خواهد بود [۱۲].

"اقتصاد مقاومتی به معنای اقتصاد ریاضتی نیست، بلکه اقتصادی است که بتواند در مقابل بحران‌ها و جزر و مدهای بین‌الملل مقاوم باشد"^۳.

۴- رابطه پدافند غیرعامل و اقتصاد مقاومتی

از آن‌جایی که مؤلفان مقاله حاضر ارتباط دو مفهوم کلی اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی را پیش‌فرض خود پنداشته و بین این دو مفهوم کلی، تعامل معنادار و دوسویه‌ای را قایل هستند، ضروری است ارتباط یادشده را در سطح جزئی‌تری تبیین و به منصفه ظهور گذاشته شود. در جدول (۱) با روشی تطبیقی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل مقایسه می‌شود و بعضی از وجوه مشترک بین آن‌ها بر مبنای نظر خبرگان مورد سنجش، ارزیابی و اشاره خواهد شد.

اقتصاد مقاومتی، به نظام اقتصادی ملت، یا گروه اجتماعی

۲- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۱/۰۵/۱۶

۳- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیات دولت

۱۳۹۲/۰۶/۰۶

۱- صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۲۰، ۳۳۹

جدول (۱): رابطه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل

ردیف	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	اصول پدافند غیرعامل
۱	توسعه کارآفرینی	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۲	توسعه اقتصاد دانش بنیان	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۳	تقویت عوامل تولید (بالا بردن بهره‌وری، رقابت‌پذیری)	مقاوم‌سازی و استحکام/ اقدامات درون‌زا
۴	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	ایمنی و اقدامات تأمینی/ مصون‌سازی و پایدارسازی/ آمایش
۵	سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف	مقاوم‌سازی و استحکام/ آمایش
۶	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی/ قدرت مانور
۷	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی/ قدرت مانور
۸	مدیریت مصرف	ایمنی و اقدامات تأمینی/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۹	اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور	مقاوم‌سازی و استحکام/ چابکی و چالاکی
۱۰	حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات	مصون‌سازی و پایدارسازی
۱۱	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	مکان‌یابی/ چابکی و چالاکی/ پراکندگی و تمرکززدایی
۱۲	افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۱۳	مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۱۴	افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور	تحرک/ چابکی و چالاکی/ قدرت مانور
۱۵	افزایش ارزش افزوده در صنایع نفت و گاز و برق	مقاوم‌سازی و استحکام/ چابکی و چالاکی
۱۶	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	مصون‌سازی و پایدارسازی/ کوچک‌سازی
۱۷	اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی	مقاوم‌سازی و استحکام/ ابتکار عمل
۱۸	قطع وابستگی بودجه به نفت	مقاوم‌سازی و استحکام/ مصون‌سازی و پایدارسازی
۱۹	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	حفاظت و صیانت/ مصون‌سازی و پایدارسازی/ آمایش
۲۰	تقویت فرهنگ جهادی	فرهنگ‌سازی
۲۱	تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی	فرهنگ‌سازی
۲۲	وظایف خاص دولت	مقاوم‌سازی و استحکام/ قدرت مانور
۲۳	شفاف‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار	حفاظت و صیانت/ آمایش/ قدرت مانور
۲۴	افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن	ایمنی و اقدامات تأمینی/ مصون‌سازی و پایدارسازی

با توجه به اصولی که در جدول (۱) مطرح گردید می‌توان اصول مشترک را در جدول (۲) خلاصه نمود.

جدول (۲): دسته‌بندی ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل

ردیف	سیاست‌های اقتصاد مقاومتی	اصول پدافند غیرعامل
۱	توسعه کارآفرینی	مقاوم‌سازی و استحکام
۲	توسعه اقتصاد دانش‌بنیان	
۳	تقویت عوامل تولید	
۴	سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف	
۵	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی	
۶	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی	
۷	اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور	
۸	افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور	
۹	مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز	
۱۰	افزایش ارزش افزوده در صنایع نفت و گاز و برق	
۱۱	اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی	
۱۲	قطع وابستگی بودجه به نفت	
۱۳	وظایف خاص دولت	
۱۴	توسعه کارآفرینی	
۱۵	توسعه اقتصاد دانش‌بنیان	
۱۶	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	
۱۷	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی	
۱۸	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی	
۲۰	مدیریت مصرف	
۲۱	حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات	
۲۲	افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور	
۲۳	مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز	
۲۴	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	
۲۵	قطع وابستگی بودجه به نفت	
۲۶	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	ایمنی و اقدامات تأمینی
۲۷	افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن	
۲۸	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	
۲۹	مدیریت مصرف	چابکی و چالاکی
۳۰	افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن	
۳۱	اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور	
۳۲	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	آمایش
۳۳	افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور	
۳۴	افزایش ارزش افزوده در صنایع نفت و گاز و برق	
۳۵	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	قدرت مانور
۳۶	سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف	
۳۷	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	
۳۸	شفاف‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار	فرهنگ‌سازی
۳۹	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی	
۴۰	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی	
۴۱	افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور	حفاظت و صیانت
۴۲	تقویت فرهنگ جهادی	
۴۳	تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفت‌وگو	
۴۴	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	اقدامات درون‌زا
۴۵	شفاف‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار	
۴۶	تقویت عوامل تولید (بالابردن بهره‌وری، رقابت‌پذیری)	
۴۷	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	مکان‌یابی
۴۸	افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور	
۴۹	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	
۵۰	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	پراکنندگی و تمرکززدایی
۵۱	اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی	
		کوچک‌سازی
		ابتکار عمل

ادامه به بعضی از اصول و وجه ارتباط میان آن‌ها و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی اشاره خواهد شد.

همان‌طور که در جدول (۲) بیان شد، بعضی از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی معادل اصول موجود در پدافند غیرعامل است. در

در حوزه پدافند اقتصادی این اصل می‌تواند کاربرد فراوانی داشته باشد. جلوگیری از انتشار بعضی از سیاست‌های اقتصادی سری، روش‌های دورزدن تحریم‌های اقتصادی، روش‌های به‌دست‌آوردن فن‌آوری‌های جدید تولید، کاربرد فن‌آوری‌های جدید در اقتصاد مانند نانو، بیو و ... می‌تواند از مصادیق حفاظت و صیانت در پدافند اقتصادی باشد.

۴-۴- ارتباط سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصل مصون‌سازی و پایدارسازی

مصون‌سازی و پایدارسازی به‌عنوان یکی از اصول اساسی پدافند غیرعامل است. مفهوم مصون‌سازی و پایدارسازی این است که ساختارها، پیکره و مدیریت در یک حیطه موردنظر در برابر آسیب‌های احتمالی حفظ و مقاوم گردد و تهدیدات نتواند روند فعالیت این حیطه را مختل نماید.

مصون‌سازی همانند واکسینه کردن بدن انسان در برابر میکروب‌ها و ویروس‌ها است و موجب می‌شود که ساختارها و پیکره حیطه مورد نظر در برابر آسیب‌ها و تهدیدات احتمالی حفظ گردد.

۵- دریافت نظر خبرگان و انتشار پرسشنامه

به منظور سنجش نظرات خبرگان پرسشنامه حاوی سؤالات در اختیار ۲۰ خبره قرار گرفته است و ترکیب جمعیت این اعضاء در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول (۳): ترکیب جامعه نخبگان مورد پرسش قرار گرفته

مقطع تحصیلی	تعداد	درصد
دکتری و دانشجوی دکتری	۱۲	۶۰
کارشناسی ارشد	۸	۴۰
جمع کل	۲۰	۱۰۰

تمام جامعه نخبگان از تحصیلکرده‌های رشته اقتصاد در دانشگاه‌های معتبر هستند که در حوزه پدافند اقتصادی یا اقتصاد مقاومتی تخصص داشته‌اند. این پرسشنامه حاوی سؤالاتی بوده است که نتایج این پژوهش را با جامعه خبرگان در میان گذاشته است. از آنان پرسیده شد که میزان ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل را که این پژوهش به آن رسیده است، تا چه میزان صحیح می‌دانند؟

پاسخ‌های پیش‌روی آنان براساس مقیاس لیکرت^۲ بود از: کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم. به هرکدام از این پاسخ‌ها نمره‌ای از ۰ تا ۴ داده شد و کاملاً موافقم نمره ۴ و به کاملاً مخالفم نمره ۰ تعلق گرفت. در ادامه براساس آزمون t تک‌جمله‌ای داده‌های پرسشنامه‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج این پرسشنامه در جدول (۴) نشان داده شده است.

۴-۱- ارتباط سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصل مقاومتی و استحکام

همان‌طور که در جدول جمع‌بندی نشان داده شده است، اصل مقاومتی و استحکام را می‌توان با ۱۰ بند سیاست‌های اقتصاد مقاومتی مرتبط دانست. اصل استحکام و مقاومتی در پدافند غیرعامل بیشتر در حوزه سازه‌های ساختمانی و نظامی کاربرد دارد ولی در شاخه جنگ نرم می‌توان این تعریف را به گونه‌ای دیگر تعریف نمود و به اصول جنگ نرم نیز تعمیم داد. این موضوع در جنگ نرم اقتصادی بدین معنا است که پایه‌های اقتصادی به‌گونه‌ای بنا گذاشته شود که اقتصاد از آسیب‌های احتمالی به دور باشد و بتواند استقلال و خودکفایی لازم را برای این مهم در خود به‌وجود بیاورد. پس کلیه اموری که باعث می‌شود اقتصاد از درون مستحکم و مقاوم شود و آن را در برابر تکانه‌های عامدانه خارجی و داخلی محفوظ نگه می‌دارد در این اصل قرار می‌گیرد.

رهبر معظم انقلاب در بیانات خود به ارتباط اقتصاد مقاومتی با مقاومتی اشاره داشته‌اند، ایشان می‌فرمایند: "این که گفتیم اقتصاد مقاومتی بهترین راه‌حل برای مشکلات اقتصادی کشور است شکی نیست، اما معنای آن این نیست که ناظر به مشکلات کنونی کشور است- که یک مقداری از آن مربوط به تحریم است، یک مقداری از آن مربوط به غلط‌بودن فلان برنامه است- نه، این برای همیشه است. اقتصاد مقاومتی یعنی مقاومتی، محکم‌سازی پایه‌های اقتصاد؛ این چنین اقتصادی چه در شرایط تحریم، چه در شرایط غیرتحریم، بارور خواهد بود و به مردم کمک می‌کند."

۴-۲- ارتباط سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصل ایمنی و اقدامات تأمینی

ایمنی یکی از اصول پدافند غیرعامل است که آن را می‌توان میزان یا درجه دوربودن از خطر تعریف نمود. در این اصل به بررسی عوامل مخاطره‌آمیز پرداخته می‌شود و با تجزیه و تحلیل این عوامل، مخاطرات کاهش می‌یابد. در نتیجه، در هنگام بروز بحران این مخاطرات کنترل می‌شود و از آسیب‌های احتمالی جلوگیری به‌عمل می‌آید.

۴-۳- ارتباط سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصل حفاظت و صیانت

حفاظت و صیانت یکی از اصول پدافند غیرعامل است. این اصل بیشتر در حوزه حفاظت از اسناد و مدارک مراکز مهم و حیاتی استفاده می‌شود. حفاظت اطلاعات حفاظت و حراست از کلیه اسناد، مدارک، مطالب، نقشه‌ها و ... مراکز حیاتی و حساس و مهم است. در این اصل از عدم نشت اطلاعات سیستم‌های حیاتی و مهم اطمینان حاصل می‌شود و اطلاعات خودی حفظ و از انتشار آن جلوگیری به‌عمل می‌آید.

۱- بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی (ع)، ۱۳۹۳/۱/۱.

جدول (۴): نتایج به دست آمده از پرسشنامه جامعه خبرگان

ردیف	سیاست اقتصاد مقاومتی	اصول پدافند غیرعامل	میانگین	واریانس	حد بالا	حد پایین	آزمون t
۱	توسعه کارآفرینی	مقاوم سازی و استحکام	۳/۰۵	۰/۹۸	۱/۵۱	۰/۵۸	۴/۷
		مصون سازی و پایدارسازی	۳	۰/۶۲	۰/۶۲	۱/۳۷	۵/۶۲
۲	توسعه اقتصاد دانش بنیان	مقاوم سازی و استحکام	۳/۱	۰/۷۲	۱/۴۹	۰/۷	۵/۷۷
		مصون سازی و پایدارسازی	۳	۰/۸۲	۱/۴۲	۰/۵۷	۴/۸۷
۳	تقویت عوامل تولید (بالابردن بهره‌وری، رقابت پذیری)	مقاوم سازی و استحکام	۳/۳۵	۰/۷۵	۱/۷۵	۰/۹۴	۶/۸۹
		اقدامات درون‌زا	۳/۴۵	۰/۳۶	۱/۷۳	۱/۱۶	۱۰/۷۲
۴	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	ایمنی و اقدامات تأمینی	۲/۵۵	۱/۱۸	۱/۰۶	۰/۰۳	۲/۲۳
		مصون سازی و پایدارسازی	۲/۶	۰/۹۸	۱/۰۶	۰/۱۳	۲/۶۹
۵	سهام‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف	آمایش	۳/۲	۰/۷۹	۱/۶۱	۰/۷۸	۶
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۰۵	۰/۸۸	۱/۴۹	۰/۶	۴/۹۷
۶	افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی	آمایش	۳/۲۵	۰/۳۹	۱/۵۴	۰/۹۵	۸/۷۵
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۶	۰/۶۷	۱/۹۸	۱/۲۱	۸/۷۱
۷	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی	مصون سازی و پایدارسازی	۳/۵۵	۰/۴۶	۱/۸۷	۱/۲۲	۱۰/۱
		قدرت مانور	۳/۱	۰/۸۲	۱/۵۲	۰/۶۷	۵/۳۹
۸	مدیریت مصرف	مقاوم سازی و استحکام	۳/۵۵	۰/۳۶	۱/۸۳	۱/۲۶	۱۱/۴۶
		مصون سازی و پایدارسازی	۳/۳۵	۰/۶۵	۱/۷۳	۰/۹۶	۷/۴۲
۹	اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور	قدرت مانور	۳/۴	۰/۵۶	۱/۷۵	۱/۰۴	۸/۳
		ایمنی و اقدامات تأمینی	۳/۱	۰/۶	۱/۴۶	۰/۷۳	۶/۲۴
۱۰	حمایت همه‌جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات	مصون سازی و پایدارسازی	۳/۱۵	۰/۹۴	۱/۱۵	۰/۳۴	۳/۱۹
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۵۵	۰/۴۶	۱/۸۷	۱/۲۲	۱۰/۱
۱۱	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	چابکی و چالاکی	۳/۱۵	۰/۶۵	۱/۵۳	۰/۷۶	۶/۳۳
		مصون سازی و پایدارسازی	۳/۱	۰/۸۲	۱/۵۲	۰/۶۷	۵/۳۹
۱۲	افزایش قدرت مقاومت و کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد کشور	مکان‌یابی	۲/۴	۱/۵۱	۰/۹۷	۰/۱۷	۱/۴۵
		چابکی و چالاکی	۲/۶۵	۱/۴۸	۱/۲۲	۰/۰۷	۲/۳۷
۱۳	مقابله با ضربه‌پذیری درآمد حاصل از صادرات نفت و گاز	پراکندگی و تمرکززدایی	۲/۶۵	۰/۸۶	۱/۰۸	۰/۲۱	۳/۱۱
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۳	۰/۵۳	۱/۶۴	۰/۹۵	۷/۹۳
۱۴	افزایش ذخایر راهبردی نفت و گاز کشور	مصون سازی و پایدارسازی	۳/۱	۱/۸۲	۱/۵۸	۰/۳۱	۳/۱۳
		مقاوم سازی و استحکام	۲/۹۵	۰/۶۵	۱/۷۳	۰/۹۶	۷/۴۲
۱۵	افزایش ارزش افزوده در صنایع نفت و گاز و برق	تحرك	۲/۹	۰/۷۲	۱/۲۹	۰/۵	۴/۷۲
		چابکی و چالاکی	۲/۹۵	۰/۵۶	۱/۳	۰/۵۹	۵/۵۹
۱۶	صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور	قدرت مانور	۲/۹۵	۰/۷۷	۱/۳۶	۰/۵۳	۴/۷۹
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۳	۰/۵۳	۱/۶۴	۰/۹۵	۷/۹۳
۱۷	اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی	چابکی و چالاکی	۳/۲۵	۰/۵	۱/۵۸	۰/۹۱	۷/۸
		مصون سازی و پایدارسازی	۳/۴	۰/۵۶	۱/۷۵	۱/۰۴	۸/۳
۱۸	قطع وابستگی بودجه به نفت	کوچک‌سازی	۳/۲۵	۰/۷۲	۱/۶۴	۰/۸۵	۶/۵۷
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۳۵	۰/۳۳	۱/۶۲	۱/۰۷	۱۰/۲۸
۱۹	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	ابتکار عمل	۳/۰۵	۰/۶۷	۱/۴۳	۰/۶۶	۵/۶۸
		مقاوم سازی و استحکام	۳/۶	۰/۴۶	۱/۹۱	۱/۲۸	۱۰/۵۱
۲۰	تقویت فرهنگ جهادی	مصون سازی و پایدارسازی	۳/۳	۰/۶۴	۱/۶۷	۰/۹۲	۷/۲۵
		حفاظت و صیانت	۳/۵	۰/۳۶	۱/۷۸	۱/۲۱	۱۱/۰۵
۲۱	تبیین ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفت‌وگو سازی	مصون سازی و پایدارسازی	۳/۴	۰/۴۶	۱/۷۱	۱/۰۸	۹/۲
		آمایش	۳/۴۵	۰/۴۶	۱/۷۷	۱/۱۲	۹/۴۴
۲۲	وظایف خاص دولت	فرهنگ سازی	۳/۱	۰/۸۲	۱/۵۲	۰/۶۷	۵/۳۹
		فرهنگ سازی	۳/۱	۰/۷۲	۱/۴۹	۰/۷	۵/۷۷
۲۳	شفاف‌سازی نظام توزیع و قیمت‌گذاری و روزآمدسازی شیوه‌های نظارت بر بازار	مقاوم سازی و استحکام	۳/۰۵	۰/۵۶	۱/۴	۰/۶۹	۶/۱۸
		ابتکار عمل و قدرت مانور	۳/۱	۰/۶	۱/۴۶	۰/۷۳	۶/۲۴
۲۴	افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن	حفاظت و صیانت	۳/۳۵	۰/۳۳	۱/۶۲	۱/۰۷	۱۰/۲۸
		آمایش	۲/۰۵	۰/۶۷	۱/۴۳	۰/۶۶	۵/۶۸
۲۵	افزایش پوشش استاندارد برای کلیه محصولات داخلی و ترویج آن	ابتکار عمل و قدرت مانور	۲/۸۵	۰/۷۵	۱/۲۵	۰/۴۴	۴/۳۴
		ایمنی و اقدامات تأمینی	۳/۳۵	۰/۴۴	۱/۶۶	۱/۰۳	۹
۲۶	میانگین	۳/۲۱	۰/۶۹	۱/۵۱	۰/۷۷	۶/۶۶	

جدول (۷): تست معناداری ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل

ردیف	مقدار آماره t	P-value	معنی‌داری
۱	۴/۷	۰/۰	تأیید
۲	۵/۶۲	۰/۰	تأیید
۳	۵/۷۷	۰/۰	تأیید
۴	۴/۸۷	۰/۰	تأیید
۵	۶/۸۹	۰/۰	تأیید
۶	۱۰/۷۲	۰/۰	تأیید
۷	۲/۲۳	۰/۰۳۷	تأیید
۸	۲/۶۹	۰/۰۱۴	تأیید
۹	۶	۰/۰	تأیید
۱۰	۴/۹۷	۰/۰	تأیید
۱۱	۸/۷۵	۰/۰	تأیید
۱۲	۸/۷۱	۰/۰	تأیید
۱۳	۱۰/۱	۰/۰	تأیید
۱۴	۵/۳۹	۰/۰	تأیید
۱۵	۱۱/۴۶	۰/۰	تأیید
۱۶	۷/۴۲	۰/۰	تأیید
۱۷	۸/۳	۰/۰	تأیید
۱۸	۶/۲۴	۰/۰	تأیید
۱۹	۳/۱۹	۰/۰۰۵	تأیید
۲۰	۱۰/۱	۰/۰	تأیید
۲۱	۶/۲۲	۰/۰	تأیید
۲۲	۵/۳۹	۰/۰	تأیید
۲۳	۱/۴۵	۰/۱۶۳	عدم تأیید
۲۴	۲/۳۷	۰/۰۲۸	تأیید
۲۵	۳/۱۱	۰/۰۰۶	تأیید
۲۶	۷/۹۳	۰/۰	تأیید
۲۷	۵/۷۷	۰/۰	تأیید
۲۸	۳/۱۳	۰/۰۰۵	تأیید
۲۹	۷/۴۲	۰/۰	تأیید
۳۰	۴/۷۲	۰/۰	تأیید
۳۱	۵/۵۹	۰/۰	تأیید
۳۲	۴/۷۹	۰/۰	تأیید
۳۳	۷/۹۳	۰/۰	تأیید
۳۴	۷/۸	۰/۰	تأیید
۳۵	۸/۳	۰/۰	تأیید
۳۶	۶/۵۷	۰/۰	تأیید
۳۷	۱۰/۲۸	۰/۰	تأیید
۳۸	۵/۶۸	۰/۰	تأیید
۳۹	۱۰/۵۱	۰/۰	تأیید
۴۰	۷/۲۵	۰/۰	تأیید
۴۱	۱۱/۰۵	۰/۰	تأیید
۴۲	۹/۲	۰/۰	تأیید
۴۳	۹/۴۴	۰/۰	تأیید
۴۴	۵/۳۹	۰/۰	تأیید
۴۵	۵/۷۷	۰/۰	تأیید
۴۶	۶/۱۸	۰/۰	تأیید
۴۷	۶/۲۴	۰/۰	تأیید
۴۸	۱۰/۲۸	۰/۰	تأیید
۴۹	۵/۶۸	۰/۰	تأیید
۵۰	۴/۳۴	۰/۰	تأیید
۵۱	۹	۰/۰	تأیید
۵۲	۷/۷۱	۰/۰	تأیید

باتوجه به مقادیر به‌دست‌آمده از آزمون t تک‌جمله‌ای، می‌توان نتیجه گرفت که به جز یکی از اصول مرتبط‌شده با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تمام یافته‌های پژوهش از سوی جامعه خبرگان مورد تأیید قرار گرفته است. از نظر نمونه اندازه‌گیری شده، بیشترین ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل به ترتیب جدول (۵) بوده است.

جدول (۵): رتبه‌بندی بیشترین ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل

رتبه	شماره سیاست اقتصاد مقاومتی	سیاست اقتصاد مقاومتی	اصول پدافند غیرعامل	مقدار آماره t
۱	هفتم	تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راه‌بردی	مقاوم‌سازی و استحکام	۱۱/۴۶
۲	نوزدهم	شفاف‌سازی و فسادستیزی در اقتصاد	حفاظت و صیانت	۱۱/۰۵
۳	هجدهم	قطع وابستگی بودجه به نفت	مقاوم‌سازی و استحکام	۱۰/۵۱

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، بیشترین ارتباط مربوط به سیاست هفتم اقتصاد مقاومتی (تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راه‌بردی) با اصل مقاوم‌سازی و استحکام در پدافند غیرعامل است.

همچنین در جدول (۶) میزان کمترین ارتباط از سوی خبرگان نشان داده شده است.

جدول (۶): رتبه‌بندی کمترین ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل

رتبه	شماره سیاست اقتصاد مقاومتی	سیاست اقتصاد مقاومتی	اصول پدافند غیرعامل	مقدار آماره t
۵۲	یازدهم	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	مکان‌یابی	۱/۴۵
۵۱	چهارم	استفاده از ظرفیت هدفمندسازی یارانه‌ها	ایمنی و اقدامات تأمینی	۲/۲۳
۵۰	یازدهم	توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور	چابکی و چالاکتی	۲/۳۷

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، کمترین ارتباط مربوط به سیاست یازدهم اقتصاد مقاومتی (توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور) با اصل مکان‌یابی در پدافند غیرعامل است و به دلیل این که در نقطه بحرانی قرار می‌گیرد. این ارتباط به‌طور کلی از نظر خبرگان رد می‌شود. این موضوع در جدول (۷) نشان داده می‌شود. در این جدول، تست معناداری ارتباط بین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل نشان داده شده است.

و هجدهم از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بیشترین ارتباط با اصول پدافند غیرعامل را دارا بوده و بندهای یازدهم و چهارم از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی کمترین ارتباط با اصول پدافند غیرعامل را داشتند.

همچنین، براساس جدول (۷)، ارتباط بند «توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور» از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی با اصل «مکان‌یابی» از سوی خبرگان رد شد.

در نهایت، می‌توان در پاسخ به سؤال اصلی مقاله این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که مفهوم اقتصاد مقاومتی با مفهوم پدافند غیرعامل لازم و ملزوم یکدیگر بوده و به نوعی این دو مفهوم مکمل هم هستند. لذا اگر اقتصاد مقاومتی الگویی برای تمام دوران‌های جنگ و صلح است، در نتیجه، پدافند غیرعامل با رویکرد اقتصادی نیز الگویی برای تمامی زمان‌ها است.

۶- مراجع

۱. ابوالحسنی، خسرو، بختیاری، ایرج، سپهری، محمد، عناصر اقتصادی دفاع همه جانبه براساس رهنمودهای مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و سیاست‌های کلی اقتصادمقاومتی، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۶۳، صص. ۵۲-۲۹، بهار ۱۳۹۵
۲. زریباف، سیدمهدی، ماهیت و ارکان اقتصاد مقاومتی در نگاه رهبر انقلاب اسلامی، درآمدی بر پدافند اقتصادی، انتشارات نیلوفران، ۱۳۹۴.
۳. قویدل، عادل، تجربه پدافند اقتصادی در ونزوئلا، درآمدی بر پدافند اقتصادی، انتشارات نیلوفران، ۱۳۹۴.
۴. تراب‌زاده، محمدصادق، سجادی، سیدعلیرضا، سمیعی نسب، مصطفی، بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال دهم شماره ۳۲، صص. ۴۶-۳۱، بهار ۱۳۹۲.
۵. نریمانی، میثم، عسکری، حسین، چارچوب مفهومی اقتصاد مقاومتی، اولین همایش ملی اقتصادمقاومتی، صص. ۶۱-۵۱، ۱۳۹۱.
۶. بیگدلو، مهدی، تأثیر پدافند غیرعامل بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال نهم، شماره ۳۴، پاییز ۱۳۹۰.
۷. موحدی‌نیا، جعفر، اصول و مبانی پدافند غیرعامل، انتشارات دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ۱۳۸۶.

براساس جدول (۷)، تمام مقادیر P-value برای هر یک از مؤلفه‌های ارتباطی باید $P < 0/05$ باشد تا آن مؤلفه با سطح اطمینان ۹۵٪ معنی‌دار شود. همان‌طور که مشخص است در ردیف ۲۳ این میزان بیش از ۰/۰۵ است و در نتیجه این ارتباط از سوی خبرگان رد می‌شود. بنابراین، ارتباط سیاست یازدهم اقتصاد مقاومتی (توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور) با اصل مکان‌یابی در پدافند غیر عامل مورد پذیرش نیست.

همان‌طور که در جداول بالا نشان داده شد، تمام سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در یکی از تعاریف پدافند اقتصادی قابل طرح‌ریزی است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که راه‌حل‌های پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی برای اقتصاد ایران لازم و ملزوم یکدیگر هستند.

۵- نتیجه‌گیری

در این مقاله ارتباط بین پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی تشریح گردید. همچنین سؤال اساسی این پژوهش تعیین میزان رابطه بین مفاهیم پدافند اقتصادی با اقتصاد مقاومتی به منظور بهره‌برداری و بهبود شرایط اقتصادی کشور بوده است.

لازم به ذکر است که برای تبیین تطبیق بین این دو مفهوم کلیدی ابتدا باید مفاهیم به صورت روشن و ملموس تعریف می‌شد تا رابطه بین آن‌ها مشخص گردد. به همین منظور، اقتصاد مقاومتی معادل و هم‌عرض سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی اِلاغی از سوی مقام معظم رهبری تعریف شد و پدافند غیرعامل نیز در قالب اصول و ویژگی‌های پدافند غیرعامل مورد توجه قرار گرفت. سپس، نقاط مشترکی بین تعاریف و ویژگی‌های اصلی پدافند اقتصادی و اقتصاد مقاومتی استخراج گردید.

به عبارت دیگر، مؤلفان مقاله ارتباط دو مفهوم کلی اقتصاد مقاومتی و پدافند اقتصادی را پیش‌فرض خود پنداشته و بین این دو مفهوم کلی، تعامل معنادار و دوسویه‌ای را در نظر گرفتند. به همین منظور، ضرورت داشت ارتباط یادشده در سطح جزئی‌تری تبیین و به منصفه ظهور قرار گیرد. به همین جهت، با روش تطبیقی سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با اصول پدافند غیرعامل مورد مقایسه و برخی از وجوه مشترک بین آن‌ها بر مبنای نظر خبرگان مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت.

با توجه به نظر خبرگان و همچنین مقادیر به دست آمده از آزمون t تک‌جمله‌ای، می‌توان نتیجه گرفت که به جز یکی از اصول پدافند غیرعامل که با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی متناظر فرض گردید، تمام یافته‌های پژوهش از سوی جامعه خبرگان مورد تأیید قرار گرفت و بر مبنای نمونه اندازه‌گیری شده، بنا بر اولویت‌بندی‌های هفتم، نوزدهم

۸. درّی نو گورانی، حسین، راهکارهایی مبنایی برای دفاع اقتصادی از جمهوری اسلامی ایران، مجموعه مقالات دفاع اقتصادی، سازمان پدافند غیرعامل کشور، تهران، ۱۳۹۴.
۹. طباطبایی، سیدابوالقاسم، مرور اجمالی دفاع غیرعامل، فصلنامه مهندسی سنگر، شماره ۷، ۱۳۸۱.
۱۰. رضانی، مهدی، استتار در نبردهای زمینی آینده، همایش سراسری هسته رزم زمینی، تهران، پژوهشکده علوم و فناوری مهام، ۱۳۸۷.
۱۱. موحدی‌نیا، جعفر، مفاهیم نظری و عملی دفاع غیرعامل، تهران، معاونت آموزش و نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه، مرکز برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، ۱۳۸۵.
۱۲. پیغامی، عادل، اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دفاعی یا ترمیمی، قابل دسترس در، ۱۳۹۱.
- <http://farsi.khamenei.ir/others-note?id=20551>
۱۳. ملایی، یاسر، اقتصاد مقاومتی چگونه در خدمت مقاومت ملی باشد؟، پایگاه تحلیلی-تبیینی برهان، کدمطلب: ۴۰۶۲، ۱۳۹۱.
۱۴. عسگری، علی، ۱۸ راهکار عملیاتی در اقتصاد مقاومتی، روزنامه جام‌جم، شماره ۳۵۱۵، مهر ۱۳۹۱.
۱۵. سیف، اله‌مراد، الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه آفاق امنیت، سال ۵، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۱.

The Relationship between the Economic Defence and Resistance Economics

R. Kalhor^{*}, O. PourAli, M. H. GhadiriNezhadian

Abstract

Passive defense and resistance economy are among the most important concepts in Iran's economic literature. These two categories have contributed a lot to economic research in recent years, and there is a relationship between the two concepts of research which have not yet been taken place. In the past years, passive defense had been set before the resistance economy, in order to establish the agenda of executive and military apparatuses. However, a concept of passive defense was raised by the Ayatollah Khomeini, leader of Iran, therefore it raised the question in the scholars' mind about the relationship between these two crucial issues?. This research responds to this fundamental question; how non-economic defense or economic defense relates to a resistance economy. In order to illustrate the relationship between economic defense and resistance economy, the principles of passive defense were applied to the general policies of resistance, then they were analyzed through a questionnaire. After analyzing the questionnaire by experts, they confirmed all the cases except one of them. Also, the basic principles and characteristics of passive defense and the general policies of the resistance economy were applied in order to prove the issue. The present study has shown that there is a positive and significant relationship between the resistance economy and economic defense results.

Key Words: *Resistance Economy, Passive Defense, Economic Defense, Economic Security*